

Тема уроку: Концтабори та масове знищення людей на захоплених нацистами територіях. Голокост

Стікер 2. *Концтабори: Бухенвальд (Німеччина), Майданек (Польща), Аушвіц-Біркенау (Польща)*

ДЖЕРЕЛО 1.

Концтабори вперше офіційно згадуються в Німеччині у 1933 р. Місце ув'язнення людей з мотивів політичного, національного та релігійного характеру, в якому вони опинилися за рішенням гестапо, без слідства й суду, без встановлення терміну, з особливо жорстоким режимом утримання (ізоляції), з метою поступового знищення в'язнів непосильною каторжною працею, голодом, езекуціями, тортурами, вбивствами і стратами, підпорядковане інспекції концентраційних таборів Третього району.

Характерними ознаками цих таборів були:

- ➔ повна ізоляція в'язнів;
- ➔ реєстрація ув'язнених і запровадження спеціального одягу й системи розпізнавальних знаків і номерів;
- ➔ охорона військами СС;
- ➔ використання праці ув'язнених головною службою господарського управління СС.

Фахівці налічують понад 60 видів таборів, за нацистською класифікацією: перевиховання, інтернування, трудові, каторжні, для військовополонених, заручників тощо. Наслідком поєднання системи таборів з політикою масового вбивства стала поява таборів смерті.

За підрахунками істориків, на території Європи нацисти створили 1634 концтраційні табори, зі своїми супутниками, й 900 трудових таборів.

ДЖЕРЕЛО 2.

Категорії та позначення в'язнів у концтаборі Аушвіц

КАТЕГОРИИ И ОБОЗНАЧЕНИЯ УЗНИКОВ В КОНЦЛАГЕРЕ АУШВИЦ		
	Євреї	Самая массовая категория узников
	Полетавловские	Примерное количество - 150 тыс. чел.
	Антиобщественные элементы	К этой категории наряду с нарко- и алкаголиками относили и ромов
	Советские военнопленные	По разным подсчетам около 15000 - 20000 человек
	Нарушители общественного порядка	Около 11 тыс. чел.
	Заключенные полиции	Держались в концлагере судебного вердикта. Зачастую - смертного. Основная категория - активисты антинацистского сопротивления из Польши и других стран.
	Уголовники	
	Свидетели Иеговы	Примерно 140 000 человек, преимущественно немецкой национальности
	Гомосексуалисты	Относительно малочисленная категория. Преобладали граждане самой Германии

ДЖЕРЕЛО 3. Зі спогадів очевидця

Поруч зі стовпом стоїть візок з камінням, який ув'язнені возили з піснями, коли у першого коменданта табору Е. Коха були відвідувачі. А коли йшли на роботу, в'язні з піснями везли віз, навантажений важкими каменями, упряжка якої врзалася їм в тіла. "Співаючі коні" – називалося це покарання.

Постійно підганяли, в'язні повинні обов'язково тягнути каток під час будівельних робіт. Людська робоча сила була дешевша, ніж машини.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/NnJBVs>

ДЖЕРЕЛО 4. Зі спогадів Анастасії Гулей, ув'язненої табору «Аушвіц»

Із першого дня, як тільки нас обмундирували в полосате, своє поскидали із нас, черевики дали дерев'яні, постригли як овець, під машинку. У мене такі дві коси були... Вона мені машинкою ще й по голові дала. Настригла кучу волосся. Комусь подушка добра була. Потім викололи номер на руці. Було вже все ясно, що ми пожиттєво тут, і що життя тут багато не буде. Тому що з номерами нікуди не випускали, це вже все, приречений.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/Nt1A94>.

ДЖЕРЕЛО 5. Зі спогадів Анастасії Гулей, ув'язненої табору «Аушвіц»

Але ще страшніше було бачити, як гнали людей в крематорій. На очах це все бачиш. Дорога центральна. Жіночий і чоловічий табір. Центральна дорога широка, і веде прямо в крематорій. Уже під'їжджає транспорт, сюди вагони з усіх країн Європи, з усіх... І ведуть їх по 5. Чоловіків не було, старі, жінки й дітки. Вони не знають, куди йдуть. Їм казали, що вони на переселення йдуть, вас пристроять десь, будете жити. І ті дітки, що йдуть... хто з м'ячиком, хто з лялькою... Удень ведуть, а вночі бараки закривали, щоб не бачили. А нам же кортить виглянути, що робиться. Виглянеш – стовпи полум'я й диму, метрів 7 висоти, а сморід, як подує вітер – задихаєшся, горить же м'ясо людське. Страх був і безвихідь. І знав, що й тобі туди. 61 тисяча, пристроїшся позаду колони цієї. Ти ж на волю не підеш.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/Nt1A94>.

ДЖЕРЕЛО 6. Зі спогадів Анастасії Гулей, ув'язненої табору «Аушвіц»

На голі дошки поклали нас, це січень місяць. І дошок не вистачає. І холод, і тиф, і жовтуха, і неймовірний голод. Уже дійшло до того, що й брукви не варили. І нікому було вже й їсти її. Сирою розвезуть, по куску покидають на нари. Гриземо. Ну вже мертві були. Трупи складали під бараками штабелями, по землі скрізь трупи, бараки забиті трупами. І вікна, і двері забиті дошками, туди хто долізе, гляне, повний трупами барак. А чоловічий і жіночий табір, дорога, там крематорій був. Із чоловічого удвох тягнуть трупа до крематорію, і там усього два місця, куди тисячі ці дівати. Яму копали, і у яму стягували ці трупи. Труп трупа тягне. Якщо спотикнувся біля ями, тебе звідти уже ніхто не витягне.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/Nt1A94>.

ДЖЕРЕЛО 7. Зі спогадів очевидців

Ось де були моя мати і всі інші – в газовій камері! А ми перебували в іншому місці, де потрібно було роздягтися і одягнутися, і вони все у нас відібрали. І вони заштовхували нас в душ, і ми повинні були [митися]. Але ось що вони робили – вони спершу відкривали гарячу воду і обшпарювали нас, а потім пускали холодну воду так, що ми вибігали звідти. А перед цим вони нас голили. [...] Ми були повністю голі, розумієте, вони голили нам волосся і інтимні місця; [...] і вони дали нам якесь лахміття, щоб надіти. [...] І хтось отримував шостий розмір, коли йому потрібен був 15, а хтось – на-впаки. І коли нас побудували, ми не впізнали один одного.

United States Holocaust Memorial Museum, Interview with Cecilie Klein-Pollack, May 7, 1990, RG-50.030 * 0107

ДЖЕРЕЛО 8. Зі спогадів очевидців

Я дізнався, що я Häftling (в'язень). Мій номер був 174517; нас заново «охрестили», і ми повинні були носити татуювання на лівій руці до самої смерті...

Primo Levi, *If This Is A Man*, New York: Orion Press, 1958.

ДЖЕРЕЛО 9. Зі спогадів очевидців

[...] Тоді ми вперше виявили, що в нашій мові немає слів, щоб висловити це насильство, руйнування людини. В одну секунду, з майже пророчою інтуїцією, ми спіткали реальність – ми досягли самого дна. Неможливо опуститися нижче; ніякі людські умови не можуть бути більш жалюгідними, це неможливо уявити. Нам більше нічого

не належить; вони забрали наш одяг, наше взуття, навіть наше волосся; якщо ми заговоримо, вони не стануть нас слухати, а якщо і почують – не зрозуміють. Вони забирають у нас навіть ім'я; а якщо ми хочемо його зберегти, ми повинні самі знайти в собі сили зробити так, щоб за цим ім'ям збереглося щось від нас, якими ми були раніше.

...Уявіть тепер людину, яка позбавлена всіх, кого вона любить, а також будинку, звичок, одягу, коротше кажучи, всього, чим вона володіла; вона стане порожньою людиною, у якої більше нічого немає, крім страждань і фізіологічних потреб. У неї не буде ні гідності, ні самовладання, оскільки той, хто все втратив, з легкістю втрачає і себе...

Primo Levi, If This Is A Man, New York: Orion Press, 1958.

ДЖЕРЕЛО 10. Про Аушвіц-Біркенау, «фабрику смерті»

Аушвіц-Біркенау називають «фабрикою смерті», адже вбивство людей тут було, в прямому сенсі слова, поставлено на конвеєр, і здійснювалося з використанням новітніх винаходів науки. Кращі техніки й інженери Райху шукали шляхи найбільш дешевого і масового знищення цілих народів і рас. Одним із результатів їхньої роботи став «винахід» своєрідного тандему: газова камера + крематорій.

Практика їхнього застосування була доведена до автоматизму. Після прибуття в табір ув'язнених сортували на придатних і непридатних до роботи. Дітей, старих, інвалідів прямо з залізничної платформи переганяли до газових камер і крематоріїв. Жертв заганяли в так звану «роздягальню». Людям наказували повністю роздягтися, потім їх вели нібито в «душ». Насправді, нещасних направляли до газових камер. За наказом чергового «лікаря» відкривалися балони з отруйним газом «Циклоном-Б», і їхній вміст через вентиляційні труби прямував у газові камери. Через лічені хвилини жертви вмирили від задухи і отруєння. Потім людські тіла відправлялися на спалення у крематорії, а отриманий в результаті цього попіл використовувався для удобрення сільськогосподарських полів.

Ув'язнені, яким «пощастило» пройти селекцію і не потрапити в газові камери негайно, розподілялися в табірні бараки. Вижити в Аушвіці-Біркенау було практично неможливо. Тільки випадковість, везіння або дивовижна сила волі могли дати в'язневі надію на порятунок.

Основним завданням в'язнів концтабору була важка робота на благо Третього району. На в'їзді в табір новоприбулих зустрічав напис німецькою мовою: «Arbeit macht frei» («праця звільняє»). Ось тільки звільнення рабська праця нікому не приносила. Смертність працівників вже за перші 3–4 місяці після прибуття становила 80%.

В Аушвіц-Біркенау широко використовувалася практика медичних дослідів над в'язнями табору. Одним з основних завдань експериментів, що проводилися в таборі, був пошук методів максимально швидкої і масової стерилізації. Ідеологи нацизму планували позбавити здатності до відтворення цілі народи, досягнувши таким чином їхнього повного знищення.

Нацистські «медики» також тестували на в'язнях нові ліки, вакцини і методи лікування. Також, в лабораторіях нещасним в'язням наносили тяжкі каліцтва для того, щоб експериментальним шляхом виявити оптимальні шляхи лікування тяжких поранень. З цією метою, жертвам імплантувалися різні предмети: металеві осколки, скло, іржаві цвяхи, тріски, бруд. Активно вивчався і розвиток різних інфекційних захворювань, що розвиваються при пораненнях. Більшість дослідів призводила до болісної смерті піддослідних. Чималу кількість жертв являли діти, на яких випробовувалися смертельні дози транквілізаторів.

Окрему групу в'язнів концтабору Аушвіц-Біркенау становили політичні в'язні. До цієї категорії належали політики і громадські діячі з окупованих Райхом територій, видатні вчені, діячі культури і мистецтва, журналісти. Політичними в'язнями були і німецькі громадяни, так чи інакше незгодні з політикою Адольфа Гітлера.

Серед українських політичних в'язнів велику групу становили активісти ОУН-УПА. Через табірні жорна пройшло більше двохсот активних членів цієї організації, багато з яких загинули від страшних умов утримання або були страчені. У таборі зустріли смерть рідні брати лідера українських націоналістів ОУН-УПА Степана Бандери – Олександр і Василь. Виснажені в результаті непосильної фізичної роботи, вони були вбиті в медичному блоці як більше не придатні до праці. Відомо, що серед в'язнів табору був і Андрій Ющенко – батько третього Президента України. Табірний номер 117654 назавжди залишився витатуїтованим на його тілі.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/6dY4ys>.